

atione, sed sicut plures arbores, et plantæ postea germinarunt virtute cœlesti, ita et plura metalla postea generata sunt eadem virtute.

Illa autem Astrologorum distributio, qua singulis planetis vim ad singula metalla attribuantur, ut soli aurum, lunæ argentum, Mercurio argentum vivum, Veneri æs, Marti ferrum, Jovi stannum, Saturno plumbum, sideribus autem firmamenti gemmas magis videtur per attributionem dicta, quam certa aliqua ratione stabilita.

CAPUT II.

De speciebus, proprietatibusque, et locis, quibus generantur metalla.

Species metallorum paulo ante recensita sunt a nobis aurum, argentum vivum, æs, ferrum, stannum, plumbum. Hæ præcipue species. Aliquæ ad has reducuntur, ut cuprum ad æs, stannum etiam a plerisque reductive solum numeratur, cum ex argento, et plumbo concreseat, sicut aliquando aurum, et argentum, et æs confluxere in mixturam, quæ est Corinthium vocata est, et in raro pretio habitum. Inter omnia aurum non solum æstimatione hominum, sed naturæ jure eminent utpote purius, solidius, splendidius, ponderosius, et ad diversas operationes etiam medicas, et salubres plus valens, unde in omnia honorum insignia, et

splendidam, ac magnificam rerum demonstrationem, ab auri fulgore fit mutuatio.

Omnia metalla ponderosa sunt, omnia solida, præter argentum vivum, omnia ductilia, et percussione dilatantur præcipue aurum et argentum, quæ in tenuissima fila, et bracteolas aut folia ducitur, omnia denique liquescunt igni, et funduntur, difficilius ea quæ plus concretionis habent, ut ferrum, et aurum.

Loca propria generationis metallorum sunt venæ minerales, quæ quasi matricæ intra terram constitutæ sunt, quo cœlestis virtus penetrat, et materialia attemperat ex quibus fiunt, idque longo tempore propter materiæ duritiem. Quæ est ratio, ut per artem vera metalla, aut nunquam, aut vix fiant, quia deest illi vena, seu matrix mineralis, et virtus illa cœlestis, quæ in tali minerali sic attemperatur. Quod autem aliqui fluvii auri ramenta devehant, non est quia illud producunt, sed quia exedendo terram extrahunt, quia propinque ad mineralia decurrunt. Nec vero omnis terra hujusmodi metallis gignendis apta est, sicut nec omnis fert omnia tellus, quia nec dispositionem habet, ex parte mineralium, nec aspectum convenientem astrorum ex parte cœli. Quæ vero regiones cujuscunque metalli feraces sint, ad historiam potius pertinet, quam ad Philosophum.

TERTIA PARS

PHILOSOPHIÆ NATURALIS.

DE ENTE MOBILI ANIMATO, SEU IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

PROEMIUM.

Circa subjectum, de quo agitur in isto tractatu dubium est, an subjectum horum librorum sit Anima, vel corpus, seu ens animatum? Et quod sit Anima colligi videtur: tum ex inscriptione librorum, qui dicuntur de Anima, non de animali, vel de animato; tum quia illud est objectum alicujus scientiæ, vel libri, de quo traditur definitio, siquidem ex definitione tanquam ex principio colliguntur propriæ passionis convenientes eidem, cui convenit definitio, sed in hoc opere non definitur animal, vel corpus animatum, sed Anima, cum dicitur, quod est *actus corporis organici*, esse autem actum non convenit corpori animato, sed ipsi formæ, quæ est Anima, ergo Anima est quæ definitur in hoc tractatu, et consequenter subjectum, de quo demonstrantur passionis, quod est utique subjectum, de quo agit ista scientia. Denique, ipsæ passionis, quæ in hac scientia demonstrantur sunt passionis Animæ. Unde dicit Aristoteles, in proœmio librorum de Anima, quod intendit querere naturam ipsius Animæ, et substantiam,

et quæcumque accidunt circa illam, quorum alia propriæ passionis Animæ esse videntur, alia autem communes, et propter ipsam animalibus inesse videntur: ergo aperte distinguit Animam de qua hic agit ab animali, et passionis Animæ ab his, quæ per Animam conveniunt animali, seu corpori animato, ergo hic agit de Anima, non de ente animato.

Ex alia vero parte videtur, subjectum horum librorum esse ens animatum, siquidem est pars scientiæ de ente mobili, et hic agitur de aliquo ente mobili speciali: Anima autem non est ens mobile, sed principium entis mobilis, et pars ejus, ens autem animatum est ens mobile. Deinde, quia affectiones, quæ demonstrantur in hoc libro sunt ipsius animati ut *quod*, Animæ autem solum ut *quo*, sicut sentire, movere, appetere, etc. Ergo subjectum *quod* non est Anima, sed ens mobile animatum, sicut in aliis libris ens mobile corruptibile vel incorruptibile est id de quo agitur. Denique, quia alias non tractaretur in tota Philosophia de ente animato, si hic non agitur, quod est inconueniens, cum

sit ens mobile, et principalius, quam Anima, quæ solum est ejus pars.

Resolutio est, quam tradit D. Thomas in præmio librorum de Anima, et insinuat etiam i Physic. lect. 1. Dicit ergo D. Thomas quod commune omnibus animatis est Anima, et ideo ad tradendum de rebus animatis scientiam, necessarium fuit primo tradere scientiam de Anima tanquam communem eis. Aristoteles ergo volens tradere scientiam de ipsis rebus animatis, primo tradidit scientiam de Anima, tanquam in communi, postmodum vero determinat de propriis, et singulis animatis in sequentibus libris de sensu et sensato, et de parvis naturalibus, et de animalibus, et plantis, qui sunt sicut partes librorum de Anima: et ita S. Thomas in libro de sensu, et sensato, lect. 1, inquit: « Quod Philosophus distinxit hanc considerationem in tres partes, nam primo quidem considerat de Anima secundum se, quasi in quadam abstractione; secundo, considerationem facit de his, quæ sunt Animæ secundum quandam concretionem ad corpus, sed in generali; tertio, considerationem facit applicando omnia hæc ad singulas species animalium, et plantarum. Prima igitur consideratio continetur in libris de Anima, tertia in libris, quos scribit de animalibus et plantis: media vero continetur in libris, quos scribit de quibusdam quæ pertinent communiter ad omnia animalia, vel ad plura genera eorum, vel etiam ad omnia viventia, » circa quæ tractat in libro de sensu, et sensato, et aliis parvis naturalibus. » Ita D. Thomas. Itaque libri isti de Anima non sunt integer tractatus, sed pars quadam tractatus de corpore animato: intentum enim Philosophi in hac ultima Philosophiæ parte, est agere de ente mobili animato, sicut in libris de generatione agit de ente mo-

bili corruptibili; sed sicut in libro de generatione, prius agit de generatione ipsa, et motibus eam consequentibus, deinde de ipsis corporibus generalibus, quæ sunt elementa, et mixta: ita in præsentem volens agere de ente mobili animato, primo agit de ipsa Anima, quæ est ratio communior, in qua omnia animata conveniunt, et a qua denominantur animata: deinde, agit de ipso corpore, tum in fine libri tertii de Anima, tum præcipue in aliis libris de sensu, et sensato, et parvis naturalibus, et de plantis, et de animalibus, quæ se habent ut complementum librorum de Anima; et omnia unum tractatum efficiunt, cujus integri tractatus objectum est ens mobile animatum, quod denominatur tale ab Anima quæ est ejus forma, et principium, ratione cujus dici potest, quod Anima se habet ut objectum quo hujus tractatus, et formalis ratio ejus, quia est id, quod redditur corpus animatum. Unde necesse fuit prius agere de ipsa Anima tanquam de principio communi entis animati, et hoc præstat Philosophus in istis tribus libris de Anima.

Ad rationes dubitandi a principio concedimus, quæ secundo loco sunt positæ, loquendo de objecto integri hujus tractatus. Ad eas vero, quæ primo loco sunt positæ; ad primam dicitur, inseribi istos libros de Anima, quia in eis non agitur de toto objecto adæquato, quod est ens animatum, sed de parte ejus, seu principio, quod est Anima, quæ constituitur ens animatum. Unde in aliis libris quibus completur totus iste tractatus non est inscriptio de Anima, sed de rebus animatis.

Ad secundum dicitur, quod definitio, quam in istis tribus libris tradit Aristoteles, et passiones, quas in eis demonstrat solum conveniunt Animæ, et non rei animatæ, et ita

in istis libris, ut diximus non agit Philosophus de toto objecto adæquato hujus operis, sed de parte illius, quod est principium seu forma entis animati, et talem formam definit Aristoteles in præsentem: objectum tamen adæquatum totius operis non est Anima, sed animatum.

Ordo hujus tractatus de Anima.

Aristoteles tribus libris distinxit tractatum hunc de Anima in communi. In primo retulit, et impugnavit varias Philosophorum opiniones circa naturam Animæ. In secundo suam sententiam explicavit circa eandem naturam Animæ tam in communi, quam quoad Animam vegetativam, et sensitivam, earumque potentias. In tertio principaliter agit de intellectu, seu de Anima intellectiva, tum quoad potentias ei immediate ministrantes, quæ sunt sensus interiores ut phantasia; tum quoad ipsam vim intellectivam in se; tum quoad potentias consequentes, quæ sunt appetitiva, et loco motiva.

Nos totum tractatum in duodecim questiones dividimus. In prima, agemus de Anima in communi ejusdemque definitionibus. In secunda, de proprietatibus Animæ in communi, ut de potentiis, et indivisibilitate, etc. In tertia, de Anima vegetativa, et de potentiis ei correspondentibus. In quarta, de Anima sensitiva, et sensibus in communi. In quinta, de sensibus externis secundum se. In sexta, de sensibili externo seu objecto sensuum in communi. In septima, de eisdem objectis in particulari. In octava, de sensibus internis. In nona, de Anima rationali secundum se. In decima, de intellectu agente, et possibili. In undecima, de actu intellectionis, et conceptu. In duodecima, de appetitu et loco motivo. De Anima autem

separata seorsum non agemus, quia quatuor quæ præcipue de ea disputantur, in questionibus præfatis miscentur. De statu ejus, et immortalitate in questione nona. De modo intelligendi tam universalis, quam singularis, questione decima. De potentia motiva, et an remaneant aliæ potentie in Anima separata, questione duodecima.

QUÆSTIO I.

DE ANIMA IN COMMUNI EIUSQUE DEFINITIONIBUS.

ARTICULUS I.

Explicatur prima definitio Animæ.

Dari Animam, (quod pertinet ad questionem an est) superfluum est inquire, cum ex ipsis operationibus, et effectibus manifeste constet dari aliqua, quæ vitaliter se movent, sicut experimus animalia sentire, nutrir, se movere, et forma, quæ talium operationum est principium, vocatur Anima: de qua Philosophus duplicem tradidit definitionem in II de Anima, cap. I et II. Prima ita se habet: *Anima est actus primus corporis physici organici potentia vitam habentis*: addunt aliqui particulam *substantialis*, scilicet quod sit actus primus substantialis, quam tamen Aristoteles non expressit, sed explicavit, et deduxit. Secunda definitio est: *Anima est id quo vivimus, sentimus, loco movemur, et intelligimus primo*.

In præsentem articulo solum primam definitionem explicamus, in qua quatuor particulæ indigent explicatione. Prima, cum dicitur *actus primus*: secunda, *corporis physici*: tertia, *organici*: quarta, *potentia vitam habentis*. Definitionem

Anima per actum primum, quia est forma dans esse, deinde vero per ordinem ad subjectum, cuius conditiones requisitæ sequentibus particulis designantur, quibus explicatur proportionatum, et conveniens subiectum Animæ; intendit enim Philosophus in hac definitione tradere naturam Animæ, in quantum Anima est, id est, non solum ut dicit formam, sed etiam ut dicit gradum viventis, licet gradus sine forma non sit.

Primum: ergo quod occurrit explicandum circa hanc definitionem est, quod dicitur *actus primus*. Circa quam particulam late discurrit Cajetanus lib. II de Anim. cap. I, et alii interpretes: et in primis non intelligitur, quod sit actus primus informans actu, sufficit quod ex se, et ex propria ratione sit informativus, ut patet in Anima separata, quæ vere est actus primus, et tamen non informat actu. Per hanc ergo particulam dub possunt explicari. Primo, quod Anima sit actus primus, id est, substantialis, quia accidentalis supponit substantialem, et ita non est primus: et consequenter etiam excluditur actus secundus, qui est operatio, hæc enim supponit primum, non solum quia accidens est, sed quia estgressio ab aliquo agente, quod debet esse prius. Per hanc etiam particulam distinguitur Anima a partibus organicis, quæ non sunt primum principium vivendi, sed instrumenta ipsius Animæ, ipsa autem est primum principium, seu actus primus vivendi, et ideo etiam Anima non est corpus, etiamsi aliqua Anima corporea sit, ut docet D. Thomas I p. q. lxxv, art. II, eo quod Anima est primum principium vitæ ipsi corpori, non ergo ipsa est corpus. Secundo, explicatur quod sit actus primus ita formaliter, quod possit separari, et cessare ab actu secundo, in quod

differt a formis elementorum, quæ non possunt ab aliquo actu secundo cessare per se, et ab intrinseco, nisi impediatur, sicut viventia, quæ habent certum terminum in suis operationibus, quo habito cessant ab intrinseco. Et sic intellexit S. Thomas II de Anim. lect. I, super text. V, Cajetanus ibi q. II, Bannez I p. q. lxxv, a. I, dub. II. Sed tamen non est necesse hoc intelligere in illa sola particula *actus primus*, in hac enim convenit Anima cum omnibus formis substantialibus, sed sufficit hoc colligere ex aliis particulis, quibus Anima discernitur ab aliis formis inanimatis. Unde vero deducatur quod Anima debeat esse actus informans, et non solum assistens corpori tanquam motor, quod tamen præsupponere videtur Aristoteles in hac definitione, dicemus in solutione argumentorum.

Secunda particula est *corporis physici*, per quam distinguitur Anima tum a formis separatis, quales sunt Angeli; tum a formis artificialibus, et mathematicis; tum a formis inanimatis. A formis separatis, quia illæ non informant materiam. Anima vero est actus corporis, et ideo debuit definiri per ordinem ad corpus tanquam ad informabile, sicut quæcunque forma dicens ordinem ad extrinsecum, definitur per illud tanquam per additamentum. A formis artificialibus, et mathematicis differt per ly *physici*, corpus enim quod informatur ab anima, debet esse physicum, seu naturale, et constitui naturale ab ipsa Anima, non artificiale, nec mathematicum. A formis inanimatis differt per illam particulam *corporis*. Dupliciter enim explicatur ab Auctore. Primo, quod nomine *corporis* intelligitur ipsa materia prima, quæ immediate est capax formæ corporeæ, et sic non distinguitur per istam particulam Anima a reliquis

formis, quia omnes informant materiam primam. Et hæc explicatio indicatur a D. Thoma II de Anim. lect. I, ad text. IV, et sequuntur plures Auctores apud Comimbricenses hic q. I, art. I. Secundo, explicatur formaliter illa particula *corporis*, non pro materia prima nuda, sed formata gradu corporeitatis, quia licet Anima informet immediate materiam dando illi gradus omnes, neque enim in uno composito dantur plures formæ substantiales pro pluribus gradibus, ut infra articulo tertio ostendemus, tamen Anima in quantum Anima, id est, secundum gradum Animæ necessaria supponit gradum *corporis* in materia, non quidem præstitum ab alia forma, sed a se constitutum, præsuppositum tamen ad gradum animæ. In presenti autem definitur Anima secundum formalem rationem gradus Animæ, et ideo potius dicitur actus *corporis*, quam actus materiæ, quia sumitur Anima formaliter, ut exercet gradum Animæ, non ut præbet gradum *corporis*. Quæ expositio est D. Thomæ q. de spiritualibus creaturis, art. III ad 2 et II de Anima, lect. I, circa textum quartum.

Quod si instes: Nam hoc modo etiam formæ inanimatæ dici poterunt actus corporis, quia supra gradum corporeitatis, qui est communis, addunt aliquem determinatum, quo unum corpus differt ab alio, respondetur in re ita esse, quod gradus specificus, et ultimus rei inanimatæ addit actualitatem supra gradum communem corporeitatis, sed tamen speciali modo dicitur de gradu Animæ, quod sit actus *corporis*, quia non solum addit determinationem, et specificationem gradus corporeitatis communis, sed etiam elevationem super illum in altiori modo operandi, scilicet se movendo; corpus autem, in quantum corpus solum operatur ut motum: aliæ ve-

ro formæ inanimatæ addunt quidem supra gradum corporeitatis determinando, et specificando illum, non tamen elevando supra illum, quia non operantur nisi ut motæ, et non se movendo.

Tertia particula definitionis est *organici*. Ubi duo nota. Primum, quid sit corpus organicum: secundum, quotuplex sit organizatio, ut inde videamus, de qua intelligatur definitio. Primum declaratur ex similitudine organi artificialis, quod diversis partibus constat, quibus diversos sonos facit, vel modulationes: sic illa forma, quæ unam tantum operationem non habet, sed plures, quarum una est mota, alia movens, exigit partes diversas et heterogeneas, sicut videmus in animali esse diversas rationes, et officia, aures, oculos, pedes, manus, etc. in corpore autem inanimato, omnes partes sunt ejusdem rationis, seu homogeneæ, quia licet habeant diversas operationes, in qualibet tamen parte omnes ei conveniunt, sicut si ignis calefacit omnes partes calefaciunt, et si movetur sursum, omnes partes moventur, etsi magnæ trahit ferrum, omnes partes attrahunt. Unde non requirunt partes organicas, sed omnes ejusdem rationis, viventia autem ita habent diversas operationes, quod non omnes idem parti conveniunt, sed una uni, et alia alteri, eo quod una movet aliam, et sic non omnes æque moventur, et in animali habet se ad modum artificiosum, quia est ordinata, et organica. Quæ explicatio sumitur ex D. Thoma II de Anim. lect. I, circa textum quartum.

Secundum vero explicatur, quia organizatio sumitur dupliciter, scilicet accidentaliter et substantialiter; accidentaliter pro ipsa dispositione accidentali, qua disponitur et temperatur pars organica, verbi gra-

tia, quod habeat talem quantitatem et figuram, talem mixtionem primarum qualitatum, talem colorem, etc. Substantialiter consistit organizatio in hoc, quod organum sit vivificatum, et informatum ab anima, ratione cujus partes organicæ in cadavere æquivoce sunt tales, oculus enim mortui, non est magis oculus, quam qui est in lapide.

Et quidem, quod partes organicæ differant inter se saltem accidentaliter certum est, et ipsa experientia constat, cum videamus diversa accidentia esse in oculo, et in aure, et in aliis partibus, quarum quædam sunt molliores, aliæ duriores, aliæ hujus figuræ, aliæ alterius. Et quidem D. Thomas 1 part. question. LXXVI, artic. III ad 3, inquit: « Quod partes dissimilares animalium non potest dici, quod sint diversarum specierum, sed diversarum dispositionum. » Sed difficultas est, an istæ partes differant etiam substantialiter aliqua differentia proveniente ab ipsa forma, ita quod diverso modo partes istæ a substantiali forma informantur? Quam disputationem late tractat Suarez tractatu de Anima, libro primo, capite secundo. Sed brevius resolvitur potest dicendo, quod inter istas partes datur differentia aliqua substantialis, non quidem a diversa forma proveniens, quia in eodem individuo non sunt diversæ formæ substantiales, sed ab eadem forma, qualenus virtualiter est multiplex, sive dando diversum gradum, v. gr. sensitivum, vel vegetativum, sive diversum modum informandi diversas partes. Quæ est resolutio D. Thomæ in q. de Anima, art. IX, ubi docet: « In rebus animatis non solum requiri diversa accidentia ad diversas operationes, sed etiam diversas partes, et quod Anima singulis partibus dat esse substantiale secundum illum

modum, qui competit operationi earum. » Et artic. XIV docet: « Quod licet Anima sit una forma, partes tamen corporis diversimode perficiuntur ab ipsa. » Et quod de spiritalibus creaturis, artic. IV ad 14, inquit: « Quod secundum rationem speciei magis convenit caro mea cum carne tua, quam ossa mea cum carne mea, » et similiter nominat diversam speciem in partibus organicis in IV, dist. XIV, q. I, art. I, question. III. Sic ergo partes organicæ habent diversam speciem incompletam, et secundum quid etiam in genere substantiali, qualenus diverso modo informantur ab Anima, qui diversus modus in eo consistit, quod quælibet pars organica participat a forma talem informationem substantialem, ut principium sit et radix diversorum accidentium et operationum. Neque hoc difficile intelligitur, cum videamus eandem Animam diversos gradus habere, ut vegetativum, et sensitivum, etc. nec omnes communicari cuilibet parti, nam ungues, et capilli participant gradum vegetativum, et non sensitivum, si ergo, quoad communicationem graduum diverso modo Anima informat substantialiter, cur non etiam quoad informationem partium organicarum? Neque ad hoc oportet ponere diversas uniones entitative, sed sicut forma est unica, licet virtualiter multiplex, ita est unica unio, licet multiplex virtualiter, quia diversos effectus habet, sicut et ipsa forma, quia unio non est aliud, quam ipsa communicatio formæ.

Hoc supposito, cum dicitur in definitione, quod Anima est actus corporis organici, *ly organici* utroque modo debet intelligi, scilicet accidentaliter, et substantialiter; utrumque enim requirit Anima, et utrumque consequitur ex ejus informatione, scilicet et quod ipse partes

organicæ sint animate per informationem Animæ, et quod habeant dispositiones, et accidentia sibi debita, et convenientia. Neque enim in definitione Animæ cum dicitur corpus physicum et organicum, intelligi oportet, quod hoc habeat antecedenter ad informationem animæ, sed per ipsam. Unde dicit D. Thomas in questione de Anim. art. I ad 15: « Quod in definitionibus formarum aliquando ponitur subjectum ut informæ, sicut cum dicitur motus, actus entis in potentia aliquando ponitur subjectum formatum, sicut cum dicitur, motus est actus mobilis, lumen est actus lucidi, et hoc modo dicitur Anima actus corporis organici physici, quia Anima facit ipsum corpus organicum, sicut lumen facit aliquid esse lucidum. » Et in hoc sensu idem est dicere, actus corporis organici atque dicere actus corporis animati, et vivi secundum diversas partes heterogeneas distincti, sicut si explicetur forma per effectum formalem, quem facit in proprio subjecto; quia tamen etiam in *ly organici* intelligi debet organizatio accidentalis, quia ut diximus, ea requiritur ad ipsam dispositionem organorum, non inconvenienti intelligere, quod Anima sit actus corporis organici in hoc sensu, quod est organicum dispositive etiam antecedenter ad informationem Animæ, disponitur enim materia per organizationem, ut introducatur Anima; post introductionem autem Animæ etiam dantur dispositiones organicæ, quia dantur accidentia, quibus disponitur materia illa ad retinendum formam, et ad operandum, licet verum sit, quod dispositiones, quæ præcedebant informationem Animæ, ipsa introducta non manent eodem numero propter mutationem subjecti, ut late ostendimus in lib. de Generat. quest. I, et IX.

Ultima particula definitionis est

potentia vitam habentis, quæ ponitur ad majorem explicationem præcedentium particularum. Est autem duplex vita, alia in actu secundo pro operatione, quæ dicitur vita accidentalis, alia in actu primo pro ipsa informatione formæ viventis. In præsentia ergo illa particula *potentia vitam habentis*, communiter sumitur pro vita accidentali, quæ est operatio in actu secundo, ut intelligatur, quod Anima ipsa est actus primus, quia est in potentia ad operationem vitalem, quæ est vita in actu secundo. Quæ expositio sumitur ex D. Thomæ II de Anima, lection. II, et prima parte, question. LXXVI, artic. IV ad I. Quare per hanc particulam *potentia vitam habentis*, magis explicatur illa particula *organicum*, corpus enim organicum etiam postquam animatum est, ad hoc habet organa, ut vitales operationes per illa exerceat, et sic potentia habet vitam, id est, habet in actu primo potentiam ad vitales operationes. Nec obstat, quod vitales operationes sunt multæ. Anima vero est una in ratione formæ informantis; quia omnes illæ operationes sub una formali ratione respiciuntur ab Anima et procedunt ab ipsa, scilicet sub ratione vitalis, et animati. Quia tamen ut diximus supra, etiam potest intelligi corpus organicum non pro corpore animato substantialiter, sed per organizationem accidentalem dispositio ad informationem Animæ, potest etiam intelligi illa particula *potentia vitam habentis* de potentia proxima ordinata ad ipsam vitam substantialem, quæ est Anima in actu primo, et non solum ad operationem in actu secundo. Et ita per hanc particulam explicatur, quale debeat esse corpus organicum, non sicut cadaver, quod est corpus mortuum, nec sicut embryo, quod solum remote est dispositum ad recipiendam animam,

sed in potentia proxima vitam habens, id est, organizatum cum dispositione proxima ad recipiendam formam vitalem. Nec est inconueniens, quod Anima, et quaelibet forma substantialis definiatur cum aliqua connotatione ad accidentia, quibus disponitur materia, quia debet definiiri forma per ordinem ad informationem, et hæc dependet a dispositionibus tanquam a conditionibus requisitis.

An vero ista definitio sit essentialis et univoca respectu omnis Animæ dicemus articulo sequenti, ubi idem de secunda Animæ definitione.

Solvuntur argumenta.

Contra singulas particulas definitionis arguitur. Primo, contra primam particulam *actus primus*, intelligitur enim nomine actus primi actus substantialis informans, iste enim proprie est actus primus, hoc autem non est certum, sed probandum erat ab Aristotele non supponendum. Nam plures ex antiquis negarunt Animam esse formam substantialem, sed quamdam harmoniam, vel temperamentum humorum, plures etiam existimarunt, quod si Anima erat substantia, solum uniebatur ut motor, non ut informans, et ipse Aristoteles in hoc secundo libro, capite primo in fine dicit, nondum constare utrum Anima sit vera forma, vel motor corporis, ergo in definitione non debuit poni illa particula *actus primus*, quæ formam substantialem, et informationem designat. Confirmatur, quia Anima est actus perfectissimus in genere viventis, ergo non debet esse actus primus, sed secundus, quia iste est perfectio primi, ut pote magis elongatus a potentialitate. Confirmatur secundo, quia non

potest Anima esse actus primus, ex eo quod ab intrinseco sit separabilis ab actu secundo, siquidem non potest anima cessare ob omni actu, vel secundum cognitionem si sit in vigilia, vel quoad nutritionem, vel saltem quoad motum cordis. Et deinde, quia sola Anima humana operatur libere, ita quod positus omnibus requisitis possit cessare ab actu, reliquæ omnes naturaliter operantur, et sic non possunt cessare ab actu secundo positus omnibus requisitis ad agendum, si vero non ponantur omnia requisita, etiam si formæ sint inanimatæ, non operabuntur, sed cessabunt ab actu. Denique, formæ in animatæ ut lapis, vel terra naturaliter quiescunt, ergo ex natura sua possunt separari ab actu secundo, qui est motus.

Respondetur Aristotelem in definitione tradita nihil supponere probandum. Sic enim processit Aristoteles ad tradendam definitionem animæ, quod prius in toto libro primo exclusit errores antiquorum, qui non bene explicabant naturam Animæ, quibus exclusis propriam tradidit definitionem, et id quod vere convenit Animæ. Convenit autem animæ esse actum primum, id est, substantialem et informantem. Et hoc probari non potest probatione a priori, cum non sit propria passio, sed ipsa substantia, et natura Animæ, quæ non habet aliquid prius, a quo per connexionem consequatur: potest tamen probari indicis, et experienciis, quia constat dari corpora animata, quæ vivunt, et se ipsa movent, ut ipsis sensibus videmus, debent ergo habere aliquam formam, qua constituantur in esse proprio viventis, et animalis, et hæc forma non potest esse accidens, quia res inanimatæ substantialem formam habent, qua constituantur, alioquin si neque etiam res inanimatæ haberent formam substantia-

lem, nulla res neque animata, neque inanimata constaret forma substantiali, quod esset incidere in errorem antiquorum Philosophorum, qui negabant formas substantiales, et substantialem generationem, quod supponitur jam impugnatum in lib. de Gener. et in 1 Phys. non autem hic erat probandum. Si ergo res inanimatæ habent formam substantialem constituentem se, a fortiori res animatæ, quæ sunt perfectiores, et non minus generantur substantialiter quam illæ: et sic propria earum forma, quæ vocatur Anima, actus substantialis, seu actus primus esse debet. Quod vero Philosophus dixit in fine capitis primi, nondum constare Animam uniri ut motorem, vel ut informantem, id dixit, quia nondum id explicaverat, sicut feci in sequenti capite, constat enim Animam non solum præbere motum corpori, sed etiam ipsum esse, et speciem et quidditatem rei animatæ.

Ex his autem colligitur, Animam non esse ipsum temperamentum qualitatum, seu humorum, ut aliqui posuerunt, et attribuit Galeno D. Thomas II cont. Gent. cap. LXIII, quia qualitates illæ temperatæ pertinent ad dispositiones, quibus Anima conjungitur corpori, non autem ad ipsam rationem substantialem Animæ, quæ non potest consistere in ipsa forma accidentali, sed in substantiali, ut dictum est.

Ad primam confirmationem respondetur Animam esse actum perfectissimum in linea actus primi, et in ratione formæ constituentis et radicaliter continentis actum secundum, non in linea et ratione ipsius actus secundi, seu formæ consummantis et ultimo perficientis, hoc enim pertinet ad formas accidentales, quæ se habent ut ornatus, et perfectiones secundæ ipsius substantiæ, in quibus consummantur.

Et sic quod actus secundus sit perfectior in ratione actualitatis, quam primus, non arguit, quod sit perfectior in ratione formæ radicalis, et constitutivæ, sed in ratione formæ consummantis, et accidentalis: si autem actus secundus inveniretur purificatus ab imperfectione accidentis, et in linea substantiali, ille esset perfectissimus, et plusquam Anima, sicut in Deo, qui est actus purus. Quod vero dicitur actum secundum esse finem operantis, respondetur esse finem sumendo operationem non abstracte, et dividise ab operante; sed in concreto cum ipso, quia ipsa res operativa est propter se ipsam ut operantem, ut docet S. Thomas III contra Gen. c. XVII et Cajetanus II-II, quæst. III, art. II, et ita intelligitur, quod unumquodque est propter suam operationem, id est, propter se ipsum ut operans quasi in actu ut finem. Est etiam operatio finis *quo*, non finis *qui*, quia per operationem apprehendimus id quod desideramus: finis autem *quo* non est necesse, quod sit perfectior re finalizata.

Ad secundam confirmationem respondetur, omissis aliis explanationibus, quod Anima separabilis est ab omni actu secundo divisive, non ab omnibus collective, si enim omnes actus vitales cessarent, animal esset mortuum. Quia vero Anima habet plures actus, non vero ad unum tantum determinatur, sicut res inanimata, et illos habet secundum determinatam mensuram ab intrinseco, ideo ex sua natura habet non omnes semper exercere, sicut non potest animal semper se movere, quia ab intrinseco lassatur, nec semper generare nec semper augeri, etiam plantæ; neque hoc est ex defectu materiæ extrinsecæ, vel impedimento, sed ex intrinseca virtute, quæ deficit, si continue operatur,

quod non habent inanimata, semper enim generabunt, si habuerint materiam, et semper movebuntur extra centrum si non sint impedita. In motu autem cordis, non potest animal cessare, quia ille motus vitalis, est illi a generante ad modum propriæ passionis, movetur enim ab alio, ut habeat inde principium motus; in illis vero motibus, in quibus se ipsum perfecte movet et non a generante, potest cessare ab intrinseco, ut diximus, non quidem ab omnibus motibus collective, sed a quolibet divisive, etiamsi animal sit in vigilia.

Secundo arguitur: Quia Anima in re non est actus corporis, sed materia primæ formalissima loquendo, nam illius est actus quod actuatur ab ipsa, et est in potentia ad ipsam physice, et in re, et non secundum metaphysicas distinctiones, sed id quod est in potentia ad Animam et in re suscipit illam, est materia prima nuda, sic enim recipit formam, et unitur illi physice, siquidem non est alia forma dans gradum corporis, et alia dans gradum Animæ, sed una et eadem, ergo talis forma in re et physice non est actus informans corpus, sed informans materiam, et constituens corpus; sicut et constituens animatum. Confirmatur, quia alias Anima formaliter in quantum Anima, esset forma accidentalis, quod est absurdum.

Sequela patet, quia in quantum Anima supponit materiam actuatam ipsa corporeitate, ergo non dat primum actum, ergo neque substantialem, quia substantialis actus est primus, et sicut si essent plures formæ in uno composito, secunda deberet accidentaliter conformare, ut ex D. Thoma dicemus art. III, similiter si unus gradus supponit corpus in actu constitutum, necessario erit gradus accidentalis.

Respondetur quod Anima est for-

ma informans materiam, sed tamen dicitur actus corporis duplici ratione. Primo, intelligendo *ly corporis*, non pro subjecto informabili, sed pro composito constituto per Animam, sicut cum dicitur lux esse actus lucidi, id est, constituti per lucem; et eodem modo dici potest anima actus animati, id enim significat corpus organicum, id est, corpus vivum, et animatum ut supra exposuimus. Neque tunc definitio Animæ includet ipsum definitum, sed desinitur forma per suum effectum formalem, scilicet Anima per animatum, licet rursus ipse effectus formalis dicat ordinem ad causam suam, quia effectus, et causa correlative se habent. Secundo, intelligi potest nomine corporis subjectum informabile, sed tunc non intelligitur definitio de ipsa Anima, ut absolute est forma, sed specificative ut est gradus; nec *ly corpus* intelligitur ipsa materia informabilis, sed illud, quod se habet ut materiale ex parte gradus inferioris respectu gradus superioris, Anima enim non solum se habet ut informans, et constituens corpus sicut alia formæ, sed ut elevans corpus ad superiorem gradum et altiorum modum operandi, et respectu Animæ sic elevantis debuit pono pro materiali, non solum id quod informat, sed ipsum corpus quod elevat. Nec obstat, quod Anima solum educitur de potentia materiæ, non vero de potentia gradus corporei, nec physice informat ipsum. Respondetur enim, quod Anima ut forma informans, et educibilis, est actus corporis ratione materiæ tantum, quæ in corpore includitur, sed in quantum elevans, et gradans, respicit ipsum corpus, et non solum materiam, quia elevat illud ad altiorum gradum.

Ad confirmationem respondetur, Animam non esse formam accidentalem etiam secundum gradum Ani-

mæ, quia non dat esse distinctum a gradu corporeitatis, et substantiæ, sed explicationem majorem ejusdem; unde non potest accidentale esse præbere, quia est in eadem linea, et prædicamento substantiæ, et ab eadem forma proveniens. Quando autem dantur duæ formæ entitative distinctæ, et quæ non dant unum et idem esse, sed diversum, tunc secundum esse non potest esse substantiale, sed accidentale, quia supervenit subjecto informato, et habenti esse primum, non vero idem esse secundum majorem explicationem et graduationem præbet, ut dicemus art. III.

Tertio objicies: Quia in illa particula *potentia vitam habentis*, vel intelligitur vita substantialis, quæ habetur per informationem Animæ, vel accidentalis, quæ consistit in operatione. Primum esse non potest, quia sic non esset habens vitam in potentia, sed in actu, quia corpus vivum, seu organicum actu est informatum ab Anima. Si secundum in primis diffiniretur Anima per aliquid sibi posterius, scilicet per operationem, quæ ab ea emanat, deinde deberet dici actu vitam habens, quia animal semper habet aliquam operationem in actu, saltem motum cordis, ut diximus. Denique, quia sic hæc prima definitio coincideret cum secunda, quæ dicitur, quod Anima est primum principium nutriendi, sentiendi, intelligendi, etc. quæ omnes sunt operationes vitæ.

Respondetur quod ut supra diximus illa particula *potentia vitam habentis*, de vita pro operatione intelligitur. Et ad probationem in contrarium, respondetur quod operatio est aliquid posterius Anima in genere causæ effectivæ, et in executione, est tamen prior illa in genere causæ finalis, et in intentione, quia unumquodque est propter suam operationem. Ad secundam instan-

tiam respondetur, quod Anima de se non est nisi actus primus, et consequenter non habet operationem nisi in potentia. Quod vero semper habeat operationem aliquam sibi adjunctam non tollit, quod sit in potentia ad quamlibet divisivè quantum est ex se, quia potest ab intrinseco cessare a qualibet, in qua perfecte se movet, vel transmutare se de una operatione ad aliam. In motu autem cordis non movetur ab se, sed a generante, licet per illum motum vivat tanquam per primum motum vitalem non derivatum ab alio priori motu, sed a movente extrinseco, quatenus est principium viventis, et causa vitæ, et consequenter primi motus vitæ, quia etiam viventia non se movent nisi ut mota, et ab extrinseco principio dependentia. De quo latius diximus in quæst. XXIII Physicor.

Ad tertiam instantiam dicemus articulo sequenti, in quo secundam Animæ definitionem explicabimus.

ARTICULUS II.

Utrum secunda definitio Animæ recte sit tradita, et an sint istæ definitiones essentielles?

Secunda definitio Animæ, quæ sumitur ex hoc secundo libro, textu xxiv et ex D. Thoma ibi lect. iv sic se habet: *Anima est id quo vivimus, sentimus, movemur, et intelligimus primo*, id est, est primum principium intelligendi, movendi, sentiendi, et vivendi. Hanc definitionem tradit Aristoteles ut per eam magis explicet primam, eamque demonstrat. Unde duo oportet explicare in hoc articulo. Primo, definitionem ipsam in se. Secundo, quomodo per ipsam demonstretur alia prior.

Circa primum dicimus duo. Primum, quod ista definitio est recta, et exacta. Ratio est, quia explicat

omne quod pertinet ad Animam per gradus, et officia sua, ergo est exacta. Antecedens constat, singulas particulas explicando. Prima est illa particula *id quod*, cui conjungenda est ultima particula, qua dicitur primo, id est, quo primo vivimus, et sentimus, quasi sit primum principium vivendi. Et illa particula *quo* denotat formam seu principium intrinsecum, extrinseca enim principia non sunt id quo aliquid constituitur in esse, sicut causa, efficiens, et finalis non est id quo aliquid constituitur, sed a quo movetur, vel cuius gratia fit. Dicitur *primo* ad denotandum, quod Anima debet esse principium substantiale, et radicale, potentiae autem operativae non sunt id quo primo operamur, aut vivimus, sed instrumenta operandi, et vivendi. In reliquis particulis denotantur principales gradus, et operationes Animae, (scilicet gradus vegetativus in illa particula *qua vivimus*, gradus sentiendi in illa particula *quo sentimus*, gradus intellectivus in illa particula *qua intelligimus*, operatio autem appetendi, et loco movendi in illa particula *quo loco movemur*.)

Dices: Vivere est commune omnibus gradibus viventium, ergo non explicatur in hac definitione gradus vegetativus in particula. Secundo, illa particula *loco movemur* vel explicat gradum vivendi, aut potentiam operandi, non primum, quia *loco* motum est aliquid consecutum ad gradum sentiendi, et intelligendi multo magis, quam appetitivum, quia ab appetitu dependet, et sequitur motus progressivus. Si autem sumitur pro potentia, cur non ponitur in definitione appetitus, qui est principalior potentia, quam loco motiva, nec minus nobis nota, quam illa. Denique, inconvenienter ponitur in definitione, quod vivimus, et sentimus, etc. Quia id videtur solum

convenire nobis, non autem omni alii viventi. Et similiter illa copulatio *vivendi, et sentiendi, etc.* non verificatur de aliqua anima in particulari, nisi tantum de humana, cui soli conveniunt omnes illi gradus simul, ergo non potest applicari omni animae.

Ad primum respondetur, quod vivere dupliciter sumitur, uno modo abstracte et in communi, alio modo pro eo quod est primum in genere vivendi, et ipso communi nomine vitae nominatur, quia est fundamentum ad reliquas omnes vitas. In definitione ergo sumitur *ly vivere* in hoc secundo sensu. Unde dicit D. Thomas in hoc secundo libro, lect. iv, super text. xxiv: « Quod vivere refert Aristoteles ad principium vegetativum, quia prius dixerat, quod vivere propter hoc principium, inest omnibus viventibus. »

Ad secundum dicitur, quod in potentia loco motiva implicite involvitur appetitiva, quia potentia loco motiva est executiva appetitus, imo aliqui volunt eam non distingui ab appetitu, de quo dicemus infra q. xii. Quare per loco motum compendio intelligit Aristoteles etiam appetitivum, quia motus progressivus est executio appetitus, et per ipsum tanquam per effectum notio-rem melius nobis innotescit appetitus.

Ad tertiam respondetur quod *ly vivimus, et sentimus, etc.* non loquitur solum de nobis hominibus, sed de nobis viventibus seu animatis, nec restringi debet ad speciem humanam, sed ad genus viventium. Nec illa particula *et* sumitur copulativam, sed distributive, scilicet quod quaecunque Anima aliquam ex illis operationibus seu gradibus habeat, licet aliqua Anima propter suam eminentiam, scilicet Anima humana, omnes illas habeat. Et sic virtualiter traditur hic definitio Ani-

mæ, quod nullum est inconveniens, explicatio enim rei communis juvatur per inferiora in quæ dividitur, ad quæ dicitur ordinem.

Secundo explicari oportet, an ista definitio, et similiter prima, articulo præcedenti tradita, et quæ per istam demonstratur, sint definitiones essentialis. In qua parte Auctores divisi sunt; nam quidam existimant hanc secundam definitionem essentialis esse, quia illa particula *quo vivimus, sentimus, etc.* sumitur pro principio radicali vivendi, principium autem radicale essentialis animæ est. Unde M. Bannez i part. quest. lxxv, art. i, in explicatione hujus secundæ definitionis, sentit esse valde probabile, quod sit definitio essentialis, idemque sentit Cajetanus ii de Anima, cap. ii, quest. iv. Alii intelligunt istam secundam definitionem esse descriptivam, quia traditur per operationes vitæ, quæ sunt aliquid posterius, et accidentale. Et ita hanc sententiam videtur ponderare D. Thomas ii de Anim. lect. iii, in principio docens, quod prima definitio Animæ demonstratur per istam secundam a posteriori, et per effectus. Unde hanc sententiam sequitur P. Suarez tractatu de Anima, lib. ii, capit. iii, circa tertium punctum et alii. De prima autem definitione Animæ, scilicet quod sit actus corporis organici, communis sententia est, quod sit definitio quidditativa.

RESPONDEO ERGO, ET DICO SECUNDO: Utramque definitionem absolute esse essentialis, et in utraque connotari aliquid extrinsecum per ordinem, ad quod definitur Anima, licet in hac secunda definitione connotetur aliquid extrinsecum, quod magis se habet ut effectus Animæ in genere causæ efficientis, et sic est aliquid magis notum quoad nos ad demonstrandum a posteriori, primam definitionem. Ut explicetur

fundamentum hujus conclusionis adverto, quod substantia incompleta, qualis est forma, et etiam ipsa Anima, non potest definiri absolute, et in ordine ad se, sicut substantia completa, et totalis, sed in ordine ad aliquid extrinsecum, qui tamen ordo formæ ipsi intrinsecus, et essentialis est, eo quod forma essentialiter dicit ordinem ad alterum, quod informat, vel componit. Est autem in forma substantiali duplex ordo essentialis, et intrinsecus, scilicet ordo informandi, et ordo operandi, est enim forma principium dandi esse, et principium etiam seu radix operationis, et in ratione informandi respicit materiam, seu subjectum, quod est informabile a se, in ratione autem operandi respicit actum secundum, seu operationem, non quidem proxime sicut potentia, sed remote, et radicaliter sicut primum principium. Inter istos autem duos ordines, seu respectus, primus qui est ad materiam, seu subjectum intimior est formæ, et prior in illa; tum quia id quod illi præbet est esse, et substantialem speciem; tum quia forma, et materia ad invicem sunt causæ, et ita forma definitur per ordinem ad materiam, non solum ut causatam a se in ratione informate, sed etiam ut ad causam sui in quantum recipit illam, et dependet ab illa in esse. At vero forma substantialis, licet essentialiter habet esse radicem potentialium, et operationum, cum non sit radix illarum per aliquid superadditum, sed per se ipsam, tamen non respicit operationem nisi ut effectum, non ut causam e qua specificatur, neque enim operatio specificat ipsam substantiam, quæ est radicale ejus principium, siquidem substantia non specificatur ab aliquo extrinseco, sed ipsæ potentie Animæ sunt quæ specificantur ab actibus, et objectis. Unde ut supra diximus operatio sola

non est finis, cujus gratia ipsius operantis, sed finis effectus, finis autem est ipsemet operans in actu.

Hoc supposito probatur conclusio, quia utraque definitio traditur per aliquid intrinsecum, et essentialia ipsi Animæ, ergo est quidditativa. Antecedens quoad primam definitionem probatur, quia in illa dicitur, quod Anima est actus primus corporis, sed esse actum primum est illi essentialia, quia non est aliquid extrinsecum, vel consecutum ad aliam priorem rationem, sed per propriam, et intrinsecam essentialiam Anima actualat, et informat tanquam actus primus; similiter ordo ad corpus, seu ad materiam est intrinsecus, et essentialis ipsi formæ, seu Animæ, ergo traditur ista prima definitio per aliquid quidditativum, et essentialia. Quoad secundam vero definitionem probatur, quia ut diximus in forma substantiali esse radicem potentiarum et operationum, est aliquid essentialia, et quidditativum, siquidem non habet hoc forma substantialis per aliquid superadditum quod sit extra essentialiam, fundatur enim in ipsa essentialia connexio cum passionibus, et operationibus, si autem esset radix illarum per aliquid superadditum essentialia, de illo esset eadem difficultas, quomodo dimanaret, et connecteretur cum tali essentialia, constat autem, quod ista secunda definitio traditur per ipsam primam radicem operationum vitalium, quia dicitur Anima esse id quo vivimus, et sentimus primo; ergo definitur per primam radicem vivendi, et sentiendi. Et licet operationes sint extrinsecæ ipsi Animæ tanquam effectus ejus, tamen ordo radicalis ad illas, essentialis est Animæ; et sicut prima definitio traditur per ordinem ad aliquid extrinsecum, scilicet corpus seu materiam et tamen est essentialis defi-

nitio, quia ordo ad corpus essentialis est Animæ, seu formæ, ita hæc secunda definitio essentialis erit, licet tradatur per ordinem ad operationes extrinsecas, quia ordo radicalis ad illas, essentialis est Animæ. Quod si per *ly vivere, et sentire, etc.* intelligamus non operationes vitales, sed ipsam informationem, seu effectum formalem, quo substantiatur aliquid constituitur in esse viventis, vel sensitivi, etc. tunc multo evidentius definitio hæc est quidditativa, quia traditur per effectum formalem intrinsecum, et quidditativum ipsius Animæ, ad quem dicit essentialia ordinem. Quod vero in hac secunda definitione connotetur aliquid magis conduens ad demonstrationem a posteriori respectu primæ, statim explicabimus.

Circa secundum, quod in præsentis articulo inquirimus, scilicet quomodo demonstretur prior definitio Animæ per hanc posteriorem, dubium est, quomodo ista secunda definitio differat a priori, siquidem utraque videtur tradi per ordinem ad operationes; dicitur enim de ista secunda, quod est primum principium, quo vivimus, et sentimus, quod pertinet ad operationes vitales, et prima definitio dicit, quod Anima est actus corporis potentia vitam habentis, ubi *ly vitam* explicavimus de vita accidentali, quæ utique est operatio vitalis. Et secundo est dubium, an ista secunda definitio demonstret priorem a posteriori, vel a priori.

Ad primam difficultatem respondetur, istam secundam definitionem differre a prima, tum in modo explicandi et definiendi, tum in rebus explicatis. In modo quidem definiendi, quia hæc secunda definitio Animam, ut principium radicaliter operativum, prima vero ut principium informativum, licet etiam addatur ordo ad operationem vitalem

in illa particula *potentia vitam habentis*, in qua solum ponitur in communi id quod secunda definitio in particulari explicat per omnes gradus, seu operationes vitæ; unde etiam differunt in hac particula, et in explicando ordinem ad operationes vitales. Et hinc constat, quod etiam differunt in ipsis rebus explicatis, quia prima definitio traditur per habitum Animæ ad corpus, et hoc est quod primo et per se explicat, et hæc habitudo est causæ formalis ad id quod informat. Secunda vero definitio traditur per habitum ad ipsos effectus, qui ex tali forma resultant, sive formales, si *ly vivimus et sentimus* explicetur de ipsa vita substantiali, vel per habitum ad effectus operativos, et in genere causæ efficientis, si intelligatur de vivere et intelligere accidentaliter pro operatione.

Ad secundam difficultatem respondetur, quod Philosophus in hoc secundo capite, ubi tradit hanc secundam definitionem, docet per eam demonstrari primam tanquam per notioem. Ut autem explicemus, quomodo demonstretur, advertit quod definitio a posteriori, quæ est per effectus non ordinatur nisi ad demonstrandum causam esse, seu quoad an est, et dicitur demonstratio *quia*, et non *propter quid*, ut si vellemus demonstrare, quod datur Anima in rerum natura, idque ostenderemus ex effectibus, quia datur operatio vitalis, scilicet sentire, et intelligere, etc. ergo datur Anima, hæc esset demonstratio a posteriori, et quia. Nunc autem Philosophus non intendit per hanc secundam definitionem demonstrare, quod datur Anima, sed quod prior definitio recte sit tradita. Et ad hoc assumit non ipsas operationes Animæ tanquam effectus ejus, sed ipsum munus, seu officium Animæ, ut est radix suarum operationum ad

ostendendum, quod cui convenit tale munus, etiam convenit quod sit actus primus respectu corporis. Et sic D. Thomas in hoc secundo libro, lection. iv, circa textum xxiv, hoc modo exponit syllogismum Philosophi: « Duorum, quorum utroque dicitur aliquid esse, aut operari, unum scilicet quod est primum est forma et aliud quasi materia, sed Anima est primum, quo vivimus, licet Anima et corpore vivamus, ergo Anima est forma respectu corporis viventis, seu organici, quæ fuit definitio Animæ supra posita: » Ubi manifestum est non procedere ex aliquo effectu; quasi ex operationibus vitalibus probet Animam esse actum corporis organici, sive sumantur operationes ut effectus, sive ut fines; sed tota probatio Aristotelis consistit in eo, quod cum in vivente includantur duæ partes, scilicet prima corpus et Anima, illud ex his duobus dicitur forma, seu actus primus, quod est primum, quo vivens vivit, et sentit; cujus exemplum ponit in scientia et sanitate, quia est id quo primo sciimus, vel sumus sani, ergo Anima debet esse, quo primo vivimus, aut sentimus, ergo erit forma seu actus corporis. Ubi sumit Aristoteles pro medio, quod forma est primum, quo aliquid dicitur tale, sicut in exemplo scientiæ, et sanitati constat, et primum, quo dicimus vivere et sentire est Anima, quod est secunda definitio, et inde infert quod Anima debet esse actus primus corporis, quod est prima definitio. Non ergo sumit pro medio ipsas operationes Animæ tanquam aliquid extrinsecum, ut procedat ab effectu ad causam, sed aliquid intrinsecum ipsi Animæ, scilicet esse primum principium istarum operationum, ad probandum inde aliud etiam intrinsecum conveniens ipsi Animæ, scilicet quod sit forma, et actus primus corporis organici; quasi de-

monstrans unum officium, seu munus intrinsecum Animæ ex alio.

Quod si inquiras : An sit ista demonstratio a priori, vel a posteriori, et quo modo tradatur per aliquid notius, respondetur D. Thomam in hoc secundo libro, lection. III, in initio, et super textum XIII, dicere quod hæc demonstratio est a posteriori, et per effectus. Quod verum est, considerando istam secundam definitionem quantum ad id quod connotat in obliquo, dicitur enim principium sentiendi, et vivendi, id est, operativum vitæ, et sensus, et sic dicit aliquid, quod est posterius, et notius quoad nos, et sic esse principium talium operationum, in obliquo connotat ipsas operationes, quæ se habent ut effectus posteriores. Considerando autem id quod directe ponitur in ista diffinitione, scilicet esse principium seu radicem ipsam sentiendi, et vivendi, sic manifestum est non dari a posteriori, tanquam per effectum, quia esse radicem operationum non est effectus naturæ, sed ipsamet natura. Sed quia in ipsa natura iste ordo ad operationes est tanquam formalitas quædam, et respectus posterior, quam formalitas, seu ordo ad materiam, et subjectum informabile, potest etiam intelligi, quod sit demonstratio a posteriori, eo modo, quo inter formalitates alicujus rei una dicitur consequi, et posterior esse quam altera, sicut etiam inter ipsa Divina attributa potest dari demonstratio a priori, vel posteriori, secundum quod una ratio intelligitur prior altera, vel consecuta ad illam. Denique, potest demonstratio ista a priori sumi in alio sensu, scilicet intelligendo per *ly sentimus et vivimus* non operationes ipsas, sed ipsum esse vivendi et sentiendi, quod primo præbetur ab Anima, tunc enim per aliquid requisitum ad of-

ficium formæ, demonstratur quod Anima sit actus, vel forma, scilicet quia est id quo primo constituitur, et denominatur aliquid tale, probatur esse formam talis : qua ratione D. Thomas explicat hunc syllogismum, seu demonstrationem super illum textum XXIV. Et sic utraque explicatio locum habet in D. Thoma secundum diversas considerationes.

Quod si dicas : Nam esse actum, seu formam, non est effectus consecutus in Anima, sed aliquid illi essenziale : similiter esse primum, quo aliquid constituitur non habet rationem causæ formalis, vel efficientis, aut alterius causalitatis, ad hoc quod aliquid sit actus, vel forma, ergo non est demonstratio a priori, respondetur quod *ly forma*, et actus potest sumi dupliciter, uno modo entitative, ut est in se secundum quod distinguitur contra potentiam ; alio modo secundum respectum formæ, et ut exercet officium informandi. Primo modo non potest demonstrari quod aliquid sit forma, quia essentia rei est indemonstrabilis. Secundo modo potest demonstrari, quod alicui conveniat officium formæ, quia convenit illi id quod requiritur ad tale munus, scilicet esse primum, quo aliquid constituitur in esse talis. Et hoc ideo, quia omne prædicatum respectivum potest demonstrari per absolutum, quod habet ut fundamentum, tanquam rationem priorem, eo modo, quo in Divinis unam rationem attributi demonstramus per aliam. Et quando dicitur, in quo genere causæ fit hæc demonstratio, respondetur quod reducitur ad causam formalem, eo modo quo fundamentum est causa rei fundata, scilicet ad modum specificantis illam, et derivantis ex se ; aut saltem ad causam materiale sustentantem rem fundatam : imo etiamsi solum

se haberet ut conditio requisita, dummodo essentialiter requireretur, demonstratio esset per causam formalem reductive, non informantem, sed modificantem, vel apponentem conditionem ad constitutionem requisitam.

Quod vero hæc demonstratio fiat per aliquid notius quoad nos, ex eo constat, quia esse actum corporis organici non est ita notum sensibus, sicut est notum per ipsas operationes et motus, quod aliquid sit vivens, et sentiens ; et quo concluditur, quod oportet dari aliquid, quod primum constituatur in esse viventis, et hoc debet esse actus informans tale corpus, et hæc informatio et actus in se, non est illa nota.

Ex dictis constat, non habere locum argumenta, quæ deducuntur contra hanc demonstrationem ex eo, quod est per operationes tanquam per effectus, nec operationes se possunt habere ut fines, quia potius vivens, est finis operationum ; et substantia ipsa non specificatur a fine, vel objecto sicut potentie. Cæterum jam diximus non fundari hanc demonstrationem in operationibus, ut in effectibus ad causam, sed in ratione principii quo aliquid est primo tale, ad hoc quod est esse formam rei talis.

Sed instabis : In Anima rationali, quæ ut intellectiva est primum principium intelligendi, et prout talis non est actus corporis organici, quia intelligere non exercetur per organum corporeum, ergo vel non convenit illi prima definitio, vel hæc secunda non demonstrat adæquate primam. Respondetur Animam rationalem per se, et essentialiter esse formam hominis, ut definitur in Concilio Viennensi Clement. I de summa Trinitate, et in Concilio Lateranensi sub Leone X, sess. VIII. Ex quo infertur, quod etiam in quan-

tum rationalis vere est Anima, quia vere constituit hominem quantum ad id quod proprium hominis est, scilicet in quantum rationalis, quia esse hominem habet ab Anima ut a forma, et consequenter esse rationalem, quod constituit hominem ut homo est. Cum ergo dicitur, quod non est actus corporis organici in quantum intellectiva est, respondetur quod etiam in quantum intellectiva est actus corporis organici, non quidem quod potentia intellectiva sit affixa, et dependens ab organo, sed quia utitur illo ministerialiter, quatenus pro isto statu est dependens a phantasmatibus ut ministrantibus sibi species. Atque ita non repugnat formam spiritualem esse actum corporis, non per dependentiam ab illo, sed per communicationem suæ actualitatis ad illud. Et licet esse talis formæ, in se spirituale sit, tamen quia eminenter est corporeum, potest modo corporali, et non spiritali communicare tale esse corpori, ut amplius dicemus infra quæst. IX, et videri potest de hoc D. Thomas quæst. de Anima, artic. I ad 13 et 18 et 19, et quæstion. de spiritalibus creaturis, articul. II, ad 4, et I part. quæstion. LXXVI, articul. I ad 5.

Quod si dicas : Cur similiter accidens spirituale non poterit inherere corpori, si corpus est capax existentie spiritualis per Animam, respondetur causam esse, quia accidens spirituale non est eminenter corporeum neque gradum corporeitatis habet, eo quod illud accidens dicitur spirituale quod est participatio quædam seu virtus gradus spiritualis in eo est, in quo spiritualis est ; unde nihil habet de participatione gradus corporei, et sic neque potest corporeum esse dare, neque ab illo dependere in sua sustentatione sicut dependet res inherens. Nec ta-

men repugnat omnis communicatio spiritualis accidentis subjecto corporeo, quando scilicet communicatur ei modo imperfecto, et quasi motio et elevatio superioris, sicut virtus instrumentalis, qua movetur corpus a spiritu ad aliquem spirituales effectum, quia impressio per modum motus inhæret corpori non absolute, sed ut obediencialiter subijcitur spiritui, de quo diximus q. xxvi. Physic. art. i, et iterum infra q. x, tractando de intellectu agente.

ARTICULUS III.

Utrum in quocunque vivente sit tantum una forma substantialis ad omnes gradus?

Difficultas præsens, quæ satis apud antiquos disputata est, et communis est omni composito substantiali, ex quadruplici capite oritur. Primo, an multiplicentur formæ substantiales juxta plura prædicata quidditativa, ita quod diversa prædicata a diversis formis proveniant. Secundo, est specialis difficultas circa formam corporeitatis, an sit coæva materiæ, reliquæ vero formæ superveniant illi. Tertio, ex parte graduum vitæ specialem difficultatem habet in viventibus, an proveniant a diversis formis. Quarto, ex parte diversarum partium heterogenearum, vel ex parte diversorum humorum in animalibus; videntur enim singula ista exigere diversas formas propter diversas proprietates, et officia quæ habent. Et ita diversi Auctores antiqui secundum hæc diversimode moti sunt ad ponendum diversas formas. Et difficultas currit supponendo, quod quilibet forma præbeat gradum, et prædicatum quidditativum singularizatum, sic enim inquirimus, an ista prædicata, et diversi gradus, prout

in singulari proveniant a diversis formis in eodem composito.

In hac parte est controversia cum Scoto, et ejus schola, et ante ipsum fuit cum Avicenna, et multo ante cum Platonis, qui ponebant diversas formas esse in diversis partibus ejusdem compositi, et in corde, cerebro, hepate; quod in homine non ita difficile intelligebatur apud ipsos, quia Animam intellectivam solum ponebant ut motorem, non ut formam substantialem, et sic permittebantur aliæ formæ esse in corpore, ut constitueretur mobile ab Anima, ut inquit S. Thomas i p. q. lxxvi, artic. iv. Supponendo autem Animam humanam uniri, ut veram formam hominis, eadem difficultas currit in ipsa, atque in aliis compositis. Scotus ergo in iv, distinct. xi, qu. iii, sentit rationes D. Thomæ non concludere unitatem formæ, et ita in homine præter Animam intellectivam ponit formam corporeitatis, seu mixti propter rationes infra adducendas.

Nihilominus tanquam certa conclusio et communi Auctorum approbatione recepta statuendum est: In nullo composito substantiali, quod est unum per se, posse dari plures formas substantiales, neque propter diversa prædicata, seu gradus, neque propter diversitatem partium heterogenearum. Hæc conclusio est perpetua in D. Thoma ut patet i p. quæst. lxxvi, art. iii et iv et ii contra Gentil. cap. lviii et vii Met. lect. xii et q. de Anima, art. xi, et sequuntur communiter alii Auctores, qui late citantur a P. Suarez disp. xiii Met. sect. iii, num. xii, et lib. i de Anim. cap. vi, et art. M. Bannez lib. i de generat. sect. viii.

Rationes præcipue sunt duæ, quæ diligenter in præsentibus tractandæ sunt. Prima ratio principalis sumitur ex ipsa propria, et intrinseca

ratione formæ substantialis, quia de ejus ratione est, quod det esse simpliciter, sicut forma accidentalis dat esse secundum quid, quod dicitur *secundum quid*, quia supervenit alicui esse præsupposito, et sic non constituit esse simpliciter in ipsa re, quam informat, sed esse ut tale, id est, ut superadditum alteri esse, per quod res supponitur existens: si ergo darentur plures formæ substantiales incompletæ in uno composito, necessario una forma superveniret alteri, et præsupponeret ipsum compositum habere aliquod esse per priorem formam quo absolute et sine addito redderetur existens, et extra causas, hoc enim est simpliciter dare esse, et ita sumimus in præsentibus *simpliciter* ad evitandam omnem æquivocationem, scilicet pro eo quod reddit absolute, et sine addito aliquid existens, ergo si per unam formam substantialem, quantumvis incompletam redditur aliquid absolute, et sine addito existens, siquidem vere supponitur corpus, verbi gratia, vel substantia constituta, per secundam formam, jam non fit esse simpliciter, quia supponitur, sed ut tale, quod esse secundum quid, et proprium accidentium. Itaque repugnat quod detur aliquod esse a forma substantiali, et non sit primum esse, quod est esse simpliciter, et substans aliis, et consequenter idem est dari plures formas substantiales in aliquo composito et dari plura esse, quorum quodlibet sit primum, et substantiale, quod omnino repugnat.

Hæc ratio evacuatur a Scoto, et ab omnibus, qui tenent materiam primam secundum se esse ens in actu entitative, sicut enim materia prima apud istos habet esse in reum natura simpliciter, id est, sine addito, quia vere existit, et tamen per introductionem formæ mutatur

ad tale, vel tale esse, et non constituit ens per accidens cum forma, quia illud esse quod habet esse incompletum, et adhuc in potentia ad ulteriorem actum, alique adeo eum illo potest componere esse completum, quod simpliciter sit unum: sicut in compositione metaphysica gradus quilibet includit aliquid esse, qui tamen cum ulteriori gradu componit aliquid unum per se; sic similiter in compositione physica dici potest de formis incompletis, quarum quilibet dat esse cum potentia ad ulteriorem formam et esse. Quando autem dicitur, quod ex duobus entibus in actu non fit unum per se, intelligitur de duobus entibus in actu plene et complete, si enim adhuc est in potentia ad ulteriorem actum, cum illo componet, non ut ens in actu, sed ut in potentia.

Hæc evasio coegit P. Suarez loco supra citato ab hac ratione abstinere, et aliunde probare conclusionem positam, tum inductione, quia eadem forma accidentalis, v. g. albedo dat esse genericum, et specificum et similiter eadem forma in Angelis utrumque facit, cur ergo eadem forma substantialis in rebus compositis id non faciat? Tum etiam quia nulla forma est in re existens, quæ specifica non sit, quia genericum sine specifico dari non potest. Habet enim quilibet forma distinctum esse a materia, et aliis formis specificis, ergo debet habere specificam differentiam; si autem habet, utique illam communicat materiæ, quia quidquid in se habet, totum præbet materiæ, quam informat.

Cum vero urgetur exemplo ipsius materiæ, quæ in ejus sententia habet esse, et tamen illud communicat aliis formis completurque quasi specificæ per formas, ergo similiter potest aliqua forma dare actualitatem genericam materiæ, et tamen